

AUTOMATÖVERSÄTTNING TILL SVENSKA av förhandsversionen av rekommendationer till Sverige i dokumentet CRPD/C/SWE/CO/2-3 daterat 22 mars 2024

Källa: FN:s övervakningskommitté

Kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Avslutande iakttagelser om den kombinerade andra och tredje periodiska rapporten om Sverige*

I. Införandet

1. Kommittén behandlade Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport vid sitt 700:e och 701:a möte den 11–12 mars 2024. Rådet antog dessa avslutande iakttagelser vid sitt 714:e möte den 20 mars 2024.
2. Kommittén välkomnar den kombinerade andra och tredje periodiska rapporten om Sverige, som utarbetats i enlighet med kommitténs riktlinjer för rapportering som svar på den förteckning över frågor som kommittén har utarbetat före rapporteringen.
3. Kommittén uttrycker sin uppskattning för den konstruktiva dialog som förts med konventionsstatens delegation, som omfattade ett brett spektrum av frågor och inkluderade företrädare för berörda ministerier som gav ytterligare förtydliganden om de frågor som kommittén ställde. Kommittén uttrycker också sin uppskattning för det aktiva deltagandet av Svenska institutet för mänskliga rättigheter, i dess egenskap av nationell institution för mänskliga rättigheter och oberoende övervakningsmekanism, i enlighet med artikel 33.2 i konventionen.

II. Positiva aspekter

4. Kommittén välkomnar de åtgärder som konventionsstaten har vidtagit för att genomföra konventionen i enlighet med kommitténs rekommendationer i sina avslutande iakttagelser om konventionsstatens inledande rapport. Rådet välkomnar särskilt de lagstiftningsåtgärder och politiska åtgärder som vidtagits för att främja rättigheterna för personer med funktionsnedsättning, bland annat följande:
 - (a) Ministeriet för barn, äldre och jämställdhet inrättade en interdepartemental arbetsgrupp för att stödja genomförandet av politiken för personer med funktionsnedsättning 2017.
 - (b) Inrättandet av Svenska institutet för mänskliga rättigheter 2021;
 - (c) Antagande av strategin för systematisk uppföljning av det nationella målet för funktionsnedsättningspolitiken 2021.
 - (d) Konventionen om barnets rättigheter införlivades i konventionsstatens nationella lagstiftning 2020.

III. Huvudsakliga problemområden och rekommendationer

A. Allmänna principer och skyldigheter (artiklarna 1–4)

5. Kommittén är oroad över en gradvis återgång till den medicinska modellen på många rättsområden, särskilt när det gäller socialförsäkringssystemet och stödsystemen för personer

* Antagen av kommittén vid dess trettionde session (4–22 mars 2024).

med funktionsnedsättning, och att definitionen av funktionshinder i avsnitt 5.4 i 2008 års lag om diskriminering endast är inriktad på funktionsnedsättningarna och inte omfattar de samhällshinder som leder till funktionsnedsättning.

6. Kommittén rekommenderar konventionsstaten att harmonisera definitionen av funktionshinder i lagar och politik med människorättsmodellen för funktionshinder och revidera i synnerhet definitionen av funktionshinder i 2008 års diskrimineringslag som ett resultat av samspelet mellan funktionsnedsättning och socialt konstruerade hinder.

7. Kommittén är oroad över följande:

(a) Budgeten för åtgärder för att genomföra de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter som garanteras i konventionen har minskat som andel av BNP under en längre tid.

(b) Konventionen har inte fullt ut införlivats i nationell svensk rätt och utgör därför inte någon grund för rättsliga anspråk i administrativa och rättsliga förfaranden.

(c) Avsaknaden av en systematisk översyn av befintliga lagar, riktlinjer och förordningar för att fastställa vilka lagstiftningsåtgärder som krävs för att uppfylla skyldigheterna enligt konventionen.

(d) De dömande och administrativa organen tolkar i allmänhet inte den nationella lagstiftningen mot bakgrund av konventionen, inte ens på områden där det finns ett tolkningsutrymme.

8. Kommittén rekommenderar konventionsstaten att:

(a) **vidta åtgärder för att gradvis uppnå ett fullständigt förverkligande av de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna enligt konventionen och att inga bakåsträvande åtgärder vidtas,**

(b) **Se över konventionens status i dess rättssystem och fullt ut införliva den i den nationella lagstiftningen, i enlighet med rekommendationerna i dess tidigare avslutande iakttagelser¹;**

(c) **Systematiskt se över befintliga lagar, riktlinjer och förordningar för att fastställa vilka lagstiftningsåtgärder som krävs för att uppfylla skyldigheterna enligt konventionen, och upprätta människorättsbaserade handlingsplaner med ett tydligt funktionshinderbegrepp som innehåller åtgärder för att främja, skydda och uppfylla rättigheterna enligt konventionen.**

(d) **Se till att dess rättsliga och administrativa organ effektivt tillämpar de rättigheter som fastställs i dem i enskilda fall, oavsett om det är som grund för talan eller som vägledning för tolkningen av nationell lagstiftning.**

9. Kommittén konstaterar att den nuvarande handikappolitiken förbättrar tillsynen av kommunerna i deras arbete med att genomföra konventionen. Det är dock oroväckande att

(a) Om de stora skillnaderna i genomförandet av konventionen mellan regionerna och kommunerna.

(b) Regionernas och kommunernas övervakning av genomförandet av konventionen på nationell nivå är otillräcklig.

(c) Otillräckliga rättsmedel, klagomålsförfaranden och prövningsmekanismer för personer med funktionsnedsättning mot regionernas och kommunernas otillräckliga genomförande av konventionen.

10. Kommittén rekommenderar konventionsstaten att:

(a) **som beaktar sina skyldigheter enligt artikel 4.5 i konventionen, förbättra samordningen mellan regioner och kommuner i deras ansträngningar att genomföra konventionen och säkerställa att deras åtgärder för att genomföra rättigheterna för personer med funktionsnedsättning är förenliga med deras skyldigheter enligt konventionen, och ge personer med funktionsnedsättning och de organisationer som**

¹ CRPD/C/SWE/CO/1, punkt 8.

företräder dem effektiva rättsmedel mot otillräckligt genomförande på regional och kommunal nivå,

b) Inrätta en mekanism på nationell nivå för att effektivt övervaka regionernas och kommunernas genomförande av konventionen, med bindande mål, indikatorer och effektiva åtgärder för att avhjälpa konstaterade brister.

(c) Inrätta effektiva klagomålsförfaranden och prövningsmekanismer mot otillräckligt genomförande av konventionen i regioner och kommuner, som är tillgängliga för enskilda personer och organisationer för personer med funktionsnedsättning.

11. Kommittén är bekymrad över bristen på systematiskt och institutionaliserat samarbete med organisationer för personer med funktionsnedsättning, inklusive organisationer för personer med intellektuell och/eller psykosocial funktionsnedsättning, kvinnor med funktionsnedsättning, barn med funktionsnedsättning och nationella minoriteter med funktionsnedsättning i alla frågor som rör dem, och över rättsligt förankrade processer i detta syfte.

12. som erinrar om I kommitténs allmänna kommentar nr 7 (2018) rekommenderar kommittén att konventionsstaten:

(a) Utveckla och genomföra rättsligt förankrade förfaranden för nära samråd med och aktivt deltagande av organisationer för personer med funktionsnedsättning, inklusive organisationer för personer med intellektuell och/eller psykosocial funktionsnedsättning, kvinnor med funktionsnedsättning, barn med funktionsnedsättning och nationella minoriteter med funktionsnedsättning i alla frågor som rör dem, fastställa normer för dessa förfaranden, bland annat garantera tillräcklig tid för deras svar och tillhandahålla alla relevanta dokument i tillgängliga format.

b) Stärka kapaciteten hos organisationer för personer med funktionsnedsättning, inklusive personer med intellektuell och/eller psykosocial funktionsnedsättning, kvinnor med funktionsnedsättning, barn med funktionsnedsättning och nationella minoriteter med funktionsnedsättning, att aktivt delta i alla processer som syftar till att genomföra konventionen, och anslå tillräckliga medel till sådana organisationer.

B. Särskilda rättigheter (artiklarna 5–30)

Jämlikhet och icke-diskriminering (artikel 5)

13. Kommittén är oroad över följande:

(a) Att diskrimineringslagen från 2008 inte innehåller några uttryckliga bestämmelser om intersektionell och flerfaldig diskriminering.

b) Att konventionsstatens lagstiftning, inklusive 2008 års lag om diskriminering, inte definierar vägran att vidta rimliga anpassningsåtgärder som en form av diskriminering i hela rättssystemet, utan att rimliga anpassningsåtgärder är begränsade till ett fåtal utvalda områden, och att konventionsstatens definition av begreppet otillräcklig tillgänglighet är för snävt.

(c) Bristen på uppgifter om hatbrott mot personer med funktionsnedsättning och hatpropaganda mot personer med funktionsnedsättning är inte förbjuden enligt den särskilda hatbrottslagstiftningen.

d) Att polisens verksamhet inte kan ifrågasättas enligt diskrimineringslagen från 2008, särskilt införandet av nya "besökszoner" som innebär en högre risk för att personer med funktionsnedsättning stoppas, visiteras och förhöras utan sannolika skäl.

e) Att inte alla personer som är blinda eller synskadade har rätt till stödtjänster enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) eller andra stödsystem, och behöver bära merkostnader för stöd som hindrar dem från att delta i det politiska och offentliga livet, kulturlivet, rekreation, fritid och idrott.

f) På grund av bristande genomförande av rekommendationerna i dess meddelande nr 45/2018 (Richard Sahlin mot Sverige).

14. Med hänvisning till sin allmänna kommentar nr 6 (2018) rekommenderar kommittén konventionsstaten att

(a) Se över diskrimineringslagen från 2008 för att ge ett uttryckligt skydd mot diskriminering på flera grunder och intersektionella former av diskriminering, inklusive diskriminering på grund av skärningspunkten mellan funktionsnedsättning och annan status, såsom ålder, kön, genus, ras, ursprungsbefolkning, lesbisk, homosexuell, bisexuell, transperson och intersexuell status, etnicitet, migrationsstatus eller nationellt ursprung.

b) Ändra 2008 års lag om diskriminering och annan relevant lagstiftning och politik för att upphäva begränsningarna av förbudet mot otillräcklig tillgänglighet när det gäller personer som söker arbete, bostad och privatpersoner, och inkludera en uttrycklig garanti för skälig anpassning i enlighet med artikel 2 i konventionen, som är tillämplig på alla rättsområden.

(c) Ändra den nationella lagstiftningen om hatbrott och inkludera bestämmelser om hatbrott mot personer med funktionsnedsättning, och säkerställa insamling och analys av uppgifter om hatbrott som är särskilt riktade mot personer med funktionsnedsättning.

d) Se till att alla diskriminerande åtgärder från polisens sida effektivt kan bestridas i domstol.

e) Utvidga tillhandahållandet av stöd till alla personer med funktionsnedsättning som är blinda eller synskadade, enligt den nationella lagstiftningen, inklusive lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), för att förbättra deras deltagande i det politiska och offentliga livet, kulturlivet, rekreation, fritid och idrott.

f) Utvidga sin policy att följa rekommendationer som utfärdats i förfarandet enligt artikel 2 i det fakultativa protokollet till konventionen, såsom praxis tillämpas med avseende på interimistiska åtgärder vid kommunikation i asylärenden, till att omfatta alla rekommendationer som utfärdats inom ramen för detta förfarande, genomföra rekommendationerna i meddelande nr 45/2018 (Richard Sahlin mot Sverige) och säkerställa att rekommendationerna inom ramen för detta förfarande följs i framtiden.

Kvinnor med funktionsnedsättning (artikel 6)

15. Kommittén är oroad över följande:

(a) Avsaknaden av en övergripande intersektionell strategi för att säkerställa att frågor som rör kvinnor och flickor med funktionsnedsättning, inbegripet invandrarkvinnor och kvinnor och flickor med funktionsnedsättning från nationella minoriteter, integreras i både jämställdhets- och funktionsnedsättningslagstiftning och funktionsnedsättningspolitik.

b) Bristen på uppdelade uppgifter om situationen för kvinnor och flickor med funktionsnedsättning och om lagstiftningens och den offentliga politikens inverkan på deras rättigheter enligt konventionen.

16. Kommittén påminner om sin allmänna kommentar nr 3 (2016) och upprepar sin tidigare rekommendation² och rekommendationerna från kommittén för avskaffande av diskriminering av kvinnor³, och rekommenderar konventionsstaten att på nationell, regional och kommunal nivå

(a) Stärka åtgärder och politiska mekanismer för att säkerställa att rättigheterna för kvinnor och flickor med funktionsnedsättning, inbegripet migrerande kvinnor och flickor från nationella minoriteter och flickor med funktionsnedsättning,

² CRPD/C/SWE/CO/1, punkt 14.

³ CEDAW/C/SWE/CO/10, punkterna 10 a, 12 b, 20, 24 a och f, 28 a, 32 e, 34 c och d, 36 b och 42.

integreras på ett heltäckande sätt i all lagstiftning och politik som rör jämställdhet och funktionsnedsättning.

b) Se till att systemen för datainsamling och konsekvensbedömningar av lagstiftning och politik innehåller indikatorer och uppdelade uppgifter om kvinnor och flickor med funktionsnedsättning.

Barn med funktionsnedsättning (artikel 7)

17. Kommittén är oroad över följande:

(a) Att barn med funktionsnedsättning utsätts för diskriminering på flera grunder, bland annat när det gäller utbildning, tillgång till sociala tjänster och personlig assistans i samhället, institutionalisering, misshandel, våld och övergrepp, inklusive sexuellt våld, på institutioner.

b) Att föräldrar till barn med funktionsnedsättning, särskilt barn med intellektuell och/eller psykosocial funktionsnedsättning, neurodivergenta barn, inklusive autistiska barn, och barn med Downs syndrom, inte får tillräcklig information och erforderligt stöd av sjukvårdspersonal.

(c) Otillräckliga åtgärder för att säkerställa att barn med funktionsnedsättning får komma till tals i alla beslut som rör dem, även i straffrättsliga förfaranden och asylförfaranden.

18. **Kommittén erinrar om sitt gemensamma uttalande med kommittén för barnets rättigheter om rättigheter för barn med funktionsnedsättning och rekommendationerna från kommittén för barnets rättigheter⁴, rekommenderar konventionsstaten att**

(a) **Stärka genomförandet av nationell lagstiftning om barns rättigheter genom att se till att den inkluderar alla barn med funktionsnedsättning på alla områden i livet, främja säkra och vårdande barnmiljöer som respekterar livet och värdigheten för barn med funktionsnedsättning, på samma villkor som andra barn.**

b) **Säkerställa tillgång, tillgänglighet och kvalitet på inkluderande tjänster för tidigt ingripande samt rörlighetshjälpmedel, hjälpmedel, hjälpmedel och transporter för barn med funktionsnedsättning, samt adekvat information och nödvändigt stöd till deras föräldrar.**

(c) **garantera respekten för utvecklingen av förmågan hos barn med funktionsnedsättning att se till att de kan bilda sig en egen uppfattning och fritt uttrycka dem i alla frågor som rör dem, inbegripet i straffrättsliga förfaranden och asylförfaranden, och se till att deras åsikter tillmäts vederbörlig vikt i förhållande till deras ålder och mognad, och se till att de får stöd för personer med funktionsnedsättning och åldersanpassning så att de kan förverkliga sin rätt att bli hörda.**

Åtgärder för att öka medvetenheten (artikel 8)

19. Kommittén är oroad över följande:

(a) Negativa attityder mot personer med funktionsnedsättning, särskilt mot personer med intellektuell och/eller psykosocial funktionsnedsättning, som genomsyrar processer och beslut om fosterdiagnostik och abort, i syfte att utrota vissa typer av intellektuella funktionsnedsättningar.

b) Att stereotyper, negativa attityder och hatpropaganda kvarstår i konventionsstaten mot personer med funktionsnedsättning och särskilt personer med funktionsnedsättning som utsätts för diskriminering på flera grunder och som samverkande former av diskriminering.

⁴ CRC/C/SWE/CO/6-7, punkterna 9 b, 10, 17 b och c, 19, 20 b, 26 a, 31, 33 a, 38 c och 41 a.

(c) Bristen på medvetenhet bland allmänheten, offentliga tjänstemän och beslutsfattare om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning, personer med funktionsnedsättning, särskilt när det gäller arbete, utbildning och bostäder.

20. **Kommittén rekommenderar konventionsstaten att:**

(a) **Se till att medicinsk och social rådgivning om fosterdiagnostik och abort som ges av professionell personal inte förmedlar negativa attityder mot personer med intellektuell och/eller psykosocial funktionsnedsättning och inte syftar till att utplåna vissa typer av funktionsnedsättningar.**

(b) **Genomföra mediekampanjer som syftar till att undanröja fördomar, negativa stereotyper, skadliga sedvänjor och hatpropaganda i alla aspekter av livet och främja varaktiga och systematiska attitydförändringar, med särskilt fokus på kvinnor och flickor med funktionsnedsättning, personer med intellektuell och/eller psykosocial funktionsnedsättning och barn med funktionsnedsättning.**

(c) **Stärka och utöka intensivutbildningen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och människorättsmodellen för funktionsnedsättning för studenter, domare, brottsbekämpande tjänstemän, poliser, lärare, hälso- och sjukvårdspersonal och samhällsmedborgare i stort.**

Tillgänglighet (artikel 9)

21. Kommittén är oroad över följande:

(a) att de rättsliga bestämmelserna och reglerna om tillgänglighet på alla områden i livet, inbegripet vid offentlig upphandling, inte tillämpas på ett enhetligt sätt över konventionsstatens territorium, och att det saknas åtgärder för att integrera universell utformning på alla områden i livet, inbegripet kollektivtrafik, byggnader, anläggningar, offentliga platser, tjänster samt fysisk, informativ, kommunikativ och digital tillgång, inom forskning och ny teknik, t.ex. artificiell intelligens.

(b) Bristen på institutionaliserade mekanismer för deltagande av organisationer för personer med funktionsnedsättning i utvecklingen av tillgänglighetsstandarder och bristen på klagomålsförfaranden mot överträdelse av sådana standarder som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning och deras representativa organisationer.

(c) Om hinder för personer med funktionsnedsättning när det gäller digital tillgänglighet och elektronisk identifiering.

22. **Med hänvisning till sin allmänna kommentar nr 2 (2014) och med hänvisning till utfästelserna i koalitionsavtalet från 2021 rekommenderar kommittén att konventionsstaten**

(a) **Se till att nationell, regional och kommunal lagstiftning sörjer för tillgänglighet på alla områden i livet, inklusive vid offentlig upphandling, i enlighet med artikel 9 i konventionen, att de tillämpas effektivt och jämnt och att universell utformning främjas vid utarbetandet av standarder och riktlinjer,**

(b) **Grunda Institutionaliserade mekanismer för nära samråd med och aktivt deltagande av personer med funktionsnedsättning genom sina organisationer i processerna för utveckling av tillgänglighetsstandarder, samt klagomålsmekanismer för personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem så att de kan lämna in klagomål i fall av kränkningar av deras rätt till tillgänglighet.**

(c) **Säkerställa digital tillgänglighet och elektronisk identifiering för personer med funktionsnedsättning.**

Rätt till liv (artikel 10)

23. Kommittén noterar den information som konventionsstatens delegation har lämnat om den utbildning som ges till poliskåren, och utarbetandet av en handbok om interaktion med personer med psykosocial funktionsnedsättning, samt en planerad strategi för psykisk hälsa och självmordsprevention, som kommer att inkludera ett funktionshinderperspektiv. Kommittén noterar dock med oro följande:

(a) En oproportionerligt hög användning av skjutvapen från polisens sida mot personer med psykosocial funktionsnedsättning och en betydande ökning av polisens användning av skjutvapen under de senaste åren, vilket framgår av rapporten Polismyndighetens användning av särskilda hjälpmedel för våldsanvändning, Redovisning av data fram till 31 december 2022.

b) Bristen på åtgärder som vidtagits för att förhindra dödsfall som kan undvikas bland personer med funktionsnedsättning på institutioner.

24. Kommittén rekommenderar konventionsstaten att:

(a) **Stärka utbildningen för tjänstemän inom brottsbekämpande myndigheter för att undvika överdriven användning av våld och skjutvapen, särskilt när det gäller personer med psykosocial funktionsnedsättning och personer med funktionsnedsättning från olika bakgrunder av marginalisering.**

b) **Utveckla en övergripande strategi för att förhindra dödsfall bland personer med funktionsnedsättning på institutioner som kan undvikas, bland annat genom att tillhandahålla utbildning för alla yrkesverksamma som arbetar med personer med funktionsnedsättning, såsom hälso- och sjukvårdspersonal, socialarbetare, utbildningsarbetare och samhällsarbetare, och se till att brottsliga handlingar lagförs effektivt.**

Risksituationer och humanitära nödsituationer (artikel 11)

25. Kommittén är oroad över följande:

(a) I avsaknad av en övergripande människorättsbaserad strategi för katastrofriskreducering, humanitära insatser och katastrofhantering som inkluderar personer med funktionsnedsättning, och som bygger på mänskliga rättigheter, inbegripet hot mot folkhälsan, för att samordna förebyggande åtgärder och insatser på nationell och lokal nivå.

b) Om i vilken utsträckning det klimatpolitiska ramverket är inkluderande för personer med funktionsnedsättning, även för samer med funktionsnedsättning.

(c) Att personer med funktionsnedsättning, särskilt personer med intellektuell och/eller psykosocial funktionsnedsättning och neurodivergenta personer, inte får effektiv kommunikation i risksituationer och nödsituationer.

d) Att flyktingar, asylsökande med funktionsnedsättning och personer med tillfälligt skydd från Ukraina inte får tillräcklig tillgång till grundläggande tjänster och stöd för personer med funktionsnedsättning.

26. som erinrar om Sendai-ramverket för katastrofriskreducering 2015–2030 och riktlinjerna för inkludering av personer med funktionsnedsättning i humanitära insatser, rekommenderar kommittén konventionsstaten att i nära samråd med och aktivt deltagande av personer med funktionsnedsättning genom de organisationer som företräder dem

(a) **Utveckla en övergripande strategi för mänskliga rättigheter som inkluderar personer med funktionsnedsättning för alla risksituationer och humanitära nödsituationer, inbegripet hot mot folkhälsan, klimatförändringar och katastrofriskreducering, för att säkerställa samordning på nationell, regional och kommunal nivå.**

b) **Vidta åtgärder för att säkerställa att genomförandet av den klimatpolitiska ramen inkluderar personer med funktionsnedsättning, även för samer med funktionsnedsättning, och är förenligt med FN:s ramkonvention om klimatförändringar.**

(c) **Säkerställa att alla personer med funktionsnedsättning, särskilt personer med intellektuell och/eller psykosocial funktionsnedsättning och neurodivergenta personer i risksituationer och humanitära nödsituationer, inbegripet hot mot folkhälsan, har tillgång till tillgängliga kommunikations- och informationssätt, inbegripet lättläst, punktskrift och teckenspråk.**

d) **Säkerställa att flyktingar och asylsökande med funktionsnedsättning, inbegripet personer med tillfälligt skydd från Ukraina, har tillgång till grundläggande tjänster och stöd med funktionsnedsättning, inbegripet tillgänglig kommunikation, tillgängliga bostäder, adekvata försörjningsmöjligheter, hjälpmedel och stöd för att komma in på arbetsmarknaden.**

Likhet inför lagen (artikel 12)

27. Kommittén är oroad över följande:

(a) Bristen på åtgärder för att ersätta system för ställföreträdande beslutsfattande med stödda beslutsmekanismer.

b) De begränsade stödåtgärderna för att personer med funktionsnedsättning ska kunna utöva sin rättskapacitet på samma villkor som andra.

(c) Bristen på nationellt enhetlig tillämpning och ojämlig tillgång mellan kommunerna till det stöd som ges genom programmet Personligt ombud.

d) Otillräcklig utbildning om underbyggt beslutsfattande och dess tillämpning, särskilt inom rättsväsendet.

28. **Med hänvisning till sin allmänna kommentar nr 1 (2014), Likhet inför lagen, och i nära samråd med och aktivt deltagande av personer med funktionsnedsättning genom de organisationer som företräder dem, rekommenderar kommittén konventionsstaten att**

(a) **Avskaffa alla former av alternativt beslutsfattande och ersätta dem med ett system för beslutsfattande med stöd som respekterar viljan, preferenserna och självständigheten hos personer med funktionsnedsättning.**

b) **Utveckla en nationell övergripande strategi för genomförandet av stödda beslutsmekanismer med lämpliga och proportionella skyddsåtgärder på alla nivåer av nationella, regionala och kommunala myndigheter.**

(c) **Se över programmet "Personligt ombud" för att överväga dess tillämpning på alla personer med funktionsnedsättning och för att säkerställa nationell samordning och enhetlighet mellan kommunerna.**

d) **Utveckla och tillhandahålla utbildningsprogram om beslutsfattande med stöd inom statliga myndigheter och andra relevanta sektorer, inklusive rättsväsende, hälso- och sjukvård, bank- och finansverksamhet samt sociala tjänster.**

Tillgång till rättslig prövning (artikel 13)

29. Kommittén är bekymrad över hindren för tillgång till rättslig prövning för personer med funktionsnedsättning, bland annat följande:

(a) Begränsade procedurmässiga och åldersanpassade anpassningar, särskilt för neurodivergenta personer.

b) Begränsad kunskap, utbildning och kompetens inom rättsväsendet när det gäller rättigheter för personer med funktionsnedsättning, inbegripet intervjueteknik som är specifik för barn och vuxna med funktionsnedsättning.

(c) Begränsad tillgång till rättshjälpssystemet och ekonomiska hinder för att få ett juridiskt ombud.

30. **Kommittén erinrar om de internationella principerna och riktlinjerna för tillgång till rättslig prövning för personer med funktionsnedsättning och rekommenderar att konventionsstaten, i nära samråd och aktivt deltagande av organisationer för personer med funktionsnedsättning, utvecklar en nationell strategi för rättvisa för personer med funktionsnedsättning som omfattar**

(a) **Åtgärder för att ändra processuella regler inom straffrätt, civilrätt, arbetsrätt och förvaltningsrätt som säkerställer processuella och åldersanpassade anpassningar för personer med funktionsnedsättning utan kostnad.**

b) **Lämplig utbildning för personer inom rättsväsendet, inbegripet medlemmar av rättsväsendet, poliser, åklagare och fängelsepersonal, om tillämpningen av konventionens normer och principer för att säkerställa tillgång till rättslig prövning.**

(c) **Se över rättshjälpslagen för att undanröja ekonomiska hinder för juridiskt ombud, särskilt i förvaltnings- och diskrimineringsrättsliga ärenden.**

Frihet och personlig säkerhet (artikel 14)

31. Kommittén är oroad över följande:

(a) Personer med funktionsnedsättning kan frihetsberövas på grund av funktionsnedsättning, och detta och hindren för utskrivning från psykiatriska institutioner förlängs på grund av begränsade möjligheter till gemensamt boende.

b) Frihetsberövande på obestämd tid av personer med funktionsnedsättning som anses vara "olämpliga" att ställas inför rätta.

32. **som erinrar om sina riktlinjer om rätten till frihet och säkerhet för personer med funktionsnedsättning,⁵ och dess riktlinjer för avinstitutionalisering, även i nödsituationer,⁶ Kommittén rekommenderar konventionsstaten att vidta alla nödvändiga lagstiftnings-, administrativa, politiska och rättsliga åtgärder för att**

(a) **Upphäva alla lagar och avskaffa praxis som gör det möjligt att beröva frihet på grundval av funktionsnedsättning, inbegripet lagar om psykisk hälsa, och säkerställa tillgång till lämpliga, tillgängliga samhällsbostäder och stöd,**

b) **Ändra och/eller upphäva lagstiftning som begränsar rättskapaciteten för personer med funktionsnedsättning, vilket möjliggör strängare åtgärder mot personer med funktionsnedsättning än tilltalade som dömts för samma brott, t.ex. frihetsberövande på obestämd tid, och garantera deras tillgång till rättslig prövning på samma villkor som andra under hela rättsprocessen.**

Frihet från tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (artikel 15)

33. Kommittén är oroad över följande:

(a) Den utbredda användningen av tvång och restriktiva metoder, och tillämpningen av ECT och medicinsk behandling utan samtycke i gruppboenden, särskilda boenden och alla former av institutioner för barn och vuxna med funktionsnedsättning, inklusive psykiatriska institutioner.

b) Bristen på effektiva tillsynsmekanismer för barn och vuxna med funktionsnedsättning på förvarsplatser, sociala omsorgsinstitutioner, gruppboenden och privat förvaltade anläggningar, och bristen på genomförande av rekommendationer från befintliga tillsynsmekanismer, inbegripet den nationella förebyggande mekanismen.

34. **Kommittén rekommenderar konventionsstaten att i nära samråd med och aktivt deltagande av personer med funktionsnedsättning genom de organisationer som företräder dem vidtar alla nödvändiga lagstiftningsmässiga, administrativa och rättsliga åtgärder för att**

(a) **Förbjuda användning av tvång och restriktiva metoder och tillämpning av ECT och medicinsk behandling utan samtycke för barn och vuxna med funktionsnedsättning i gruppboenden, särskilda boenden och alla former av institutioner, inklusive psykiatriska institutioner, och införa alternativa icke-tvingande, åldersanpassade stödåtgärder och tillhandahålla utbildning i dessa åtgärder för all personal.**

b) **Stärka befintliga tillsynsmekanismer för att säkerställa regelbundna inspektioner av förvarsplatser, institutioner för social omsorg, gruppboenden och privat förvaltade anläggningar, säkerställa regelbunden offentlig rapportering till**

⁵ A/72/55/annexer.

⁶ CRPD/C/5.

parlamentet och inrätta mekanismer för att underlätta ett snabbt genomförande av rekommendationer.

Frihet från utnyttjande, våld och övergrepp (artikel 16)

35. Kommittén är oroad över följande:

- (a) Förekomsten av alla former av utnyttjande, våld och övergrepp mot barn och vuxna med funktionsnedsättning, särskilt kvinnor och flickor med funktionsnedsättning.
- b) Direktiven till den statliga utredningen om särskilda bostäder saknar uttrycklig hänvisning till konventionen.
- (c) Att personer med funktionsnedsättning som utsätts för våld i institutionella miljöer inte erkänns som brottsoffer.

36. **Kommittén rekommenderar konventionsstaten att i nära samråd med och aktivt deltagande av organisationer för personer med funktionsnedsättning, särskilt organisationer för kvinnor och flickor med funktionsnedsättning:**

- (a) Utveckla en övergripande och effektiv strategi för att förebygga och bekämpa våld i enlighet med Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet som svarar mot köns- och åldersspecifika krav för att ta itu med alla former av våld mot barn och vuxna med funktionsnedsättning i alla miljöer, även på institutioner, och vidta åtgärder för att säkerställa tillgång till rättslig prövning, köns- och åldersanpassat stöd och rehabilitering;
- b) Vidta omedelbara åtgärder för att säkerställa att den statliga utredningen om särskilda vårdhem uttryckligen stöds av konventionens normer och principer, tillsammans med konventionen om barnets rättigheter och den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.
- (c) Vidta alla lagstiftningsmässiga, administrativa och politiska åtgärder för att säkerställa att barn och vuxna med funktionsnedsättning som utsätts för våld i institutionella miljöer, inklusive tvångsvård, erkänns som brottsoffer för att säkerställa att anmälan, utredning och lagföring sker på samma villkor som andra.

Skydd för människans integritet (artikel 17)

39. Kommittén är oroad över de onödiga, invasiva eller oåterkalleliga medicinska ingrepp som förändrar könsegenskaperna hos intersexuella barn.

40. **Kommittén rekommenderar att konventionsstaten noga samråder med och aktivt involverar organisationer som företräder intersexuella personer för att säkerställa ett omfattande skydd för intersexuella barn mot onödiga, invasiva eller irreversibla medicinska ingrepp som förändrar könsegenskaperna.**

Rörelsefrihet och nationalitet (artikel 18)

41. Kommittén är oroad över följande:

- (a) Tidöavtalets negativa konsekvenser för migranter med funktionsnedsättning och deras tillgång till alla former av välfärd, inklusive hälso- och sjukvård, personlig assistans och bostäder, samt förslag om att begränsa tillgången till medborgarskap till dem som kan försörja sig själva i 8 år.
- b) Bristen på enhetlig tillämpning av lagstiftningen om tillhandahållande av stödtjänster i olika regioner och kommuner, vilket leder till att vissa stödtjänster går förlorade när man flyttar från en kommun till en annan.

42. **Kommittén rekommenderar konventionsstaten att vidta alla lagstiftningsmässiga, administrativa och andra åtgärder för att**

(a) Säkerställa tillgång till alla former av välfärd och grundläggande stöd, inklusive särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning, för migranter med funktionsnedsättning utan diskriminering.

b) Utveckla en nationell ram, i nära samråd med och aktivt deltagande av organisationer för personer med funktionsnedsättning, för att säkerställa rörlighet för stödtjänster mellan kommuner.

Självständigt boende och delaktighet i samhället (artikel 19)

43. Kommittén är oroad över följande:

(a) Ökade restriktioner för personlig assistans, förlust av personlig assistans för 1500 personer med funktionsnedsättning mellan 2015 och 2022, bristande möjlighet att ansöka om personlig assistans för personer över 66 år och variation av personlig assistans mellan kommuner.

b) Den ökade graden av institutionalisering för barn och vuxna med funktionsnedsättning.

(c) Personer med funktionsnedsättning förvägras rätten att välja bostadsort och var och med vem de bor på samma villkor som andra.

44. som erinrar om sin allmänna kommentar nr 5 (2017), sina riktlinjer om avinstitutionisering, även i nödsituationer, och rapporten från den särskilda rapportören om rättigheter för personer med funktionsnedsättning om omvandlingen av tjänster för personer med funktionsnedsättning,⁷ Kommittén rekommenderar att konventionsstaten, i nära samråd med och aktivt deltagande av personer med funktionsnedsättning, vidtar omedelbara åtgärder för att utveckla och genomföra en nationell strategi för avinstitutionisering som omfattar

(a) Lagstiftningsmässiga, administrativa, politiska och andra åtgärder för att säkerställa nationellt enhetlig tillgång till individanpassad personlig assistans och stöd för alla personer med funktionsnedsättning, inbegripet de 1500 personer med funktionsnedsättning som förlorade personlig assistans mellan 2015 och 2022, och för personer med funktionsnedsättning över 66 år.

b) Oberoende övervakning av institut tills de stängs.

(c) Relevanta strategier för att stänga befintliga institutioner och förhindra återinstitutionisering av personer med funktionsnedsättning.

d) Stärka stödsystemet för barn med funktionsnedsättning så att de kan bo med sina familjer eller växa upp i familjemiljöer i stället för på institutioner.

e) Åtgärder för att undanröja hinder för personer med funktionsnedsättning att välja var och med vem de ska bo, inbegripet ett ökat utbud av säkra, överkomliga och tillgängliga samhällsbaserade bostäder.

Personlig rörlighet (artikel 20)

45. Kommittén är oroad över bristen på tjänster för ledsagare för att stödja personlig rörlighet, även för personer som bor på särskilt boende för äldre och i gruppboenden samt för personer som är blinda.

46. Kommittén rekommenderar konventionsstaten att stärka åtgärderna för att stödja personlig rörlighet, inklusive ett nationellt program för tillhandahållande av "ledsagartjänst" för att stödja personlig rörlighet, särskilt för personer i särskilt boende för äldre och i grupper och för personer som är blinda.

⁷ A/HRC/52/32.

Yttrande- och åsiktsfrihet samt tillgång till information (artikel 21)

47. Kommittén är bekymrad över brister i spridningen av myndighetsinformation i tillgängliga format, såsom tillgänglig information på minoritetsspråk, klarspråk, teckenspråk, lättläst, punktskrift och taktill, kompletterande och alternativa kommunikationsmedel.

48. **Kommittén rekommenderar att konventionsstaten, i nära samråd med och aktivt deltagande av personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem, vidtar alla nödvändiga åtgärder, på grundval av internationella och europeiska normer, för att säkerställa att information som är avsedd för allmänheten finns tillgänglig i tillgängliga format och genom tekniska hjälpmedel för alla personer med funktionsnedsättning, i rätt tid och utan extra kostnader. särskilt i nödsituationer.**

Respekt för privatlivet (artikel 22)

49. Kommittén är bekymrad över bristen på övergripande åtgärder för att säkerställa dataskydd och rätten till integritet när det gäller personliga, medicinska och rehabiliteringsrelaterade uppgifter om personer med funktionsnedsättning, särskilt när det gäller bedömningar av behov av tjänster, inklusive personlig assistans.

50. **Kommittén rekommenderar konventionsstaten att vidta alla nödvändiga åtgärder, inklusive en översyn av dataskyddslagstiftningen, för att säkerställa dataskydd och rätten till privatliv, och att upprätta dataskyddsprotokoll och säkra system för att garantera integriteten för personliga, hälso- och rehabiliteringsuppgifter för personer med funktionsnedsättning, på samma villkor som andra.**

Respekt för hemmet och familjen (artikel 23)

51. Kommittén är oroad över följande:

(a) Om bristen på resurser och adekvata stödmekanismer från de kommunala myndigheterna för att stödja föräldrar med funktionsnedsättning och familjer med barn med funktionsnedsättning.

b) Om diskriminering av personer med funktionsnedsättning under familjeåterföreningsförfarandet, eftersom rätten till familjeåterförening är beroende av detaljerade inkomst- och bostadskrav.

52. **Kommittén rekommenderar konventionsstaten att, i nära samråd med och aktivt deltagande av personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem:**

(a) **Säkerställa förverkligandet av rätten till familjeliv, att stödja föräldrar med funktionsnedsättning, att stödja föräldrar till barn med funktionsnedsättning och att utrota fördomar bland tjänsteleverantörerna i de kommunala myndigheterna, särskilt i avlägsna områden.**

b) **Se över reglerna om familjeåterförening för att se till att personer med funktionsnedsättning inte missgynnas av försörjningskravet.**

Utbildning (artikel 24)

53. Kommittén är oroad över följande:

(a) Ökningen av segregationsåtgärder inom utbildningen och avsaknaden av en tydlig mekanism för att övervaka och genomföra inkluderande utbildning.

b) Att valet av yrkesutbildning är begränsat och begränsat till segregerade strukturer.

(c) Minskad tilldelning av resurser för tillhandahållande av rimliga anpassningsåtgärder inom utbildning, t.ex. personlig assistans och stödtjänster för studenter med funktionsnedsättning.

d) På grund av den otillräckliga utbildningen för lärare och annan personal om rätten till inkluderande utbildning och den otillräckliga utvecklingen av särskilda färdigheter och undervisningsmetoder.

54. Med hänvisning till sin allmänna kommentar nr 4 (2016) om rätten till inkluderande utbildning och mål 4, delmål 4.5 och indikator 4 a för hållbar utveckling, rekommenderar kommittén konventionsstaten att i nära samråd med och aktivt deltagande av organisationer för personer med funktionsnedsättning, studerande med funktionsnedsättning och deras familjer

(a) Utveckla en nationell strategi för inkluderande utbildning för att övergå från segregerad utbildning till inkluderande utbildning, och inrätta en mekanism för att övervaka och verkställa genomförandet av nationell lagstiftning om inkluderande utbildning.

b) Säkerställa att barn med funktionsnedsättning kan gå i vanliga skolor, bland annat genom att förbättra tillgängligheten och rimliga anpassningsåtgärder för alla typer av funktionsnedsättningar och tillhandahålla lämpliga arrangemang för transporter, särskilt i avlägsna områden.

(c) Förse elever med funktionsnedsättning med kompensatoriska hjälpmedel och läromedel i alternativa och tillgängliga format, såsom inkluderande digital tillgång, kommunikationssätt och kommunikationsmedel, inklusive lättläst, kommunikationshjälpmedel och hjälpmedel och informationsteknik, och se till att det finns tillräckligt många lärare som talar svenskt teckenspråk flytande.

d) Garantera fortlöpande utbildning för lärare och annan personal om inkluderande undervisning på alla nivåer, inbegripet utbildning i teckenspråk och andra tillgängliga kommunikationsformat, och utveckla ett övervakningssystem för att undanröja alla former av direkt och indirekt diskriminering av barn med funktionsnedsättning och deras familjer.

e) Anslå ytterligare resurser för att tillhandahålla rimliga anpassningsåtgärder och särskilda stödprogram vid institutioner för högre utbildning, inklusive yrkesutbildning för studenter med alla typer av funktionsnedsättningar.

Hälsa (artikel 25)

55. Kommittén är oroad över följande:

(a) Jämfört med befolkningen i allmänhet har personer med funktionsnedsättning, särskilt personer med intellektuell och/eller psykosocial funktionsnedsättning, personer med funktionsnedsättning som bor i avlägsna områden, personer med funktionsnedsättning som bor på institutioner samt barn och kvinnor med funktionsnedsättning, betydligt sämre hälsa, högre dödlighet och självmord och har svårt att få tillgång till hälso- och sjukvård. inbegripet sexuell och reproduktiv hälsa, tandvård, information och utrustning.

b) Om en gradvis återgång till ett medicinskt förhållningssätt till funktionshinder och bristen på åtgärder för att se till att individuella behov, preferenser och självbestämmande respekteras.

56. Kommittén erinrar om kopplingen mellan artikel 25 i konventionen och delmålen 3.7 och 3.8 i målen för hållbar utveckling och rekommenderar konventionsstaten att

(a) vidta åtgärder för att säkerställa att alla personer med funktionsnedsättning, särskilt personer med intellektuell och/eller psykosocial funktionsnedsättning, personer med funktionsnedsättning som bor i avlägsna områden, personer med funktionsnedsättning som bor på institutioner samt barn och kvinnor med funktionsnedsättning, har tillgång till information på samma villkor som andra och till ekonomiskt överkomlig, tillgänglig, högkvalitativ och kulturellt anpassad medicinsk utrustning och hälso- och sjukvårdstjänster, inbegripet tjänster för sexuell, reproduktiv och psykisk hälsa.

b) Stärka kraven på systematisk delaktighet för personer med funktionsnedsättning i planering, utformning, uppföljning och utvärdering av tillgänglighet, vårdprocesser och arbetssätt inom hälso- och sjukvården samt stärka implementeringen av människorättsmodellen för funktionsnedsättning.

Habilitering och rehabilitering (artikel 26)

57. Kommittén är oroad över inkonsekvensen och det begränsade utbudet av tjänster och leverantörer i regionerna och kommunerna och bristen på nationellt enhetliga riktlinjer och övervakningsmekanismer för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får lämpliga habiliterings- och rehabiliteringstjänster.

58. **Kommittén rekommenderar konventionsstaten att utveckla nationellt enhetliga riktlinjer, övervaknings- och utvärderingsmekanismer för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning lätt kan välja och få de mest relevanta och lämpliga habiliterings- och rehabiliteringsprogrammen eller tjänsterna i enlighet med deras val och preferenser, och att de kan utöva ett självständigt liv och ha tillgång till arbetsmarknaden.**

Arbete och sysselsättning (artikel 27)

59. Kommittén är oroad över följande:

(a) Den höga arbetslösheten bland personer med funktionsnedsättning, särskilt kvinnor med funktionsnedsättning och ungdomar med funktionsnedsättning, personer med funktionsnedsättning från nationella minoriteter och migrerande personer med funktionsnedsättning, samt den fortsatta diskrimineringen i betalningsmekanismer för personer med funktionsnedsättning med "nedsatt arbetsförmåga".

b) Diskrimineringen och hindren för personer med funktionsnedsättning i arbetslivet, skillnaderna mellan regionerna och kommunerna när det gäller tillhandahållande av stöd och bristen på åtgärder för att säkerställa arbetsgivarnas ansvarsskyldighet för att de inte respekterar kvoterna för anställning av personer med funktionsnedsättning.

(c) Bristen på yrkesutbildning och protokoll för att undanröja diskriminering och segregering och för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning har lika möjligheter till arbete och sysselsättning.

60. **Med hänvisning till sin allmänna kommentar nr 8 (2022) om rätten till arbete och sysselsättning för personer med funktionsnedsättning rekommenderar kommittén att konventionsstaten**

(a) **Se över den befintliga nationella lagstiftningen för att ta itu med systemiska, intersektionella och strukturella hinder som personer med funktionsnedsättning, särskilt kvinnor med funktionsnedsättning, ungdomar med funktionsnedsättning, nationella minoriteter med funktionsnedsättning, migrerande personer med funktionsnedsättning, personer med intellektuell och/eller psykosocial funktionsnedsättning, och vidta åtgärder för att öka antalet personer med funktionsnedsättning på den öppna arbetsmarknaden och se över bedömningen av nedsatt arbetsförmåga.**

b) **Verkställa genomförandet av kvoter för sysselsättning för personer med funktionsnedsättning inom både den offentliga och den privata sektorn, och säkerställa tillgänglighet och rimliga anpassningsåtgärder på arbetsplatser.**

(c) **Stärka systemet för yrkesutbildning och vidta åtgärder för att säkerställa tillgänglighet och inkludering, bland annat genom att inrätta en klagomålsmekanism för att undersöka diskriminering på grund av funktionsnedsättning inom yrkesinriktad rehabilitering och arbete, och säkerställa en effektiv övergång från yrkesutbildning och högre utbildning till arbete på den öppna arbetsmarknaden.**

Tillräcklig levnadsstandard och socialt skydd (artikel 28)

61. Kommittén är oroad över följande:

(a) Den högre risken för fattigdom bland personer med funktionsnedsättning, de otillräckliga åtgärderna för att ta itu med fattigdomen bland personer med funktionsnedsättning och bristen på regelbundna studier som undersöker de systemiska orsakerna till skärningspunkten mellan fattigdom och funktionsnedsättning för att ge tillräcklig underlag för statlig politik och planering.

b) Skillnaderna i stödåtgärder för personer med funktionsnedsättning i olika regioner och kommuner och det byråkratiska förfarandet för att lämna in en ansökan om stöd.

(c) Bristande tillgång till stödsystem för personer med funktionsnedsättning för asylsökande, flyktingar och migranter med funktionsnedsättning, inbegripet personer med funktionsnedsättning som åtnjuter tillfälligt skydd.

62. Kommittén erinrar om kopplingarna mellan artikel 28 i konventionen och delmål 10.2 i målen för hållbar utveckling, som syftar till att stärka och främja ekonomisk inkludering av alla personer, oavsett funktionsnedsättning, och rekommenderar att konventionsstaten

(a) **Vidta alla nödvändiga åtgärder för att ta itu med den ökade risken för fattigdom bland personer med funktionsnedsättning och integrera funktionsnedsättning i alla studier, all forskning, all politik och alla planer som rör fattigdomsminskning.**

b) **Säkerställa lika tillgång till stöd för personer med funktionsnedsättning i alla regioner och kommuner och förenkla förfarandena för inlämning av ansökningar om stöd.**

(c) **Ge asylsökande, flyktingar och migranter med funktionsnedsättning, inbegripet personer med funktionsnedsättning som åtnjuter tillfälligt skydd, tillgång till stödsystem för personer med funktionsnedsättning, för att förhindra att de hamnar i fattigdom.**

Deltagande i det politiska och offentliga livet (artikel 29)

63. Kommittén är oroad över följande:

(a) Lågt deltagande av personer med funktionsnedsättning i det offentliga och politiska livet, även i valkampanjer, samt om bristen på ledarskapsprogram för personer med alla typer av funktionsnedsättning, särskilt kvinnor.

b) Bristande tillgänglighet till röstningsförfaranden, röstningsutrustning och röstningsmaterial för alla personer med funktionsnedsättning, särskilt för personer med fysisk, intellektuell och/eller psykosocial funktionsnedsättning.

64. Kommittén rekommenderar konventionsstaten att:

(a) **Utveckla och säkerställa genomförandet av hållbara strategier och åtgärder för att främja ett effektivt och fullständigt deltagande av personer med funktionsnedsättning, särskilt kvinnor med funktionsnedsättning, i det politiska och offentliga livet på lika villkor som andra, inbegripet rätten och möjligheten för personer med funktionsnedsättning att rösta och ställa upp i val, och tillgång till beslutsfattande positioner på hög nivå på nationell, regional och kommunal nivå, och öka deras deltagande i offentliga tjänster genom att ta hänsyn till indikator 16.7.1 i målen för hållbar utveckling,**

b) **Säkerställa tillgången till röstningsmaterial och vallokaler, särskilt i avlägsna områden, i regioner och kommuner, samt till valkampanjer, bland annat genom att vidta stödåtgärder för personer med intellektuell funktionsnedsättning genom alternativa och kompletterande informationsmetoder.**

Deltagande i kulturliv, rekreation, fritid och idrott (art. 30)

65. Kommittén är oroad över hindren för tillgång till fritidsaktiviteter och idrott för personer med funktionsnedsättning, särskilt personer med intellektuell och/eller psykosocial funktionsnedsättning och barn med funktionsnedsättning.

66. Kommittén rekommenderar konventionsstaten att, i nära samråd med och aktivt deltagande av personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem:

(a) **Stärka mekanismerna för att säkerställa att idrotts-, fritids-, kultur- och fritidsaktiviteter är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.**

b) **Se till att personer med funktionsnedsättning har tillgång till personlig assistans utan kostnad för att utöva idrott och delta i kulturella och sociala aktiviteter.**

C. Särskilda skyldigheter (artiklarna 31–33)

Statistik och datainsamling (artikel 31)

67. Kommittén noterar att SCB årligen genomför undersökningar om levnadsförhållanden. Det är dock oroväckande att

(a) Bristerna i insamlingen och offentliggörandet av uppgifter om situationen för personer med funktionsnedsättning på alla områden i livet, däribland levnadsvillkor, hälsa, utbildning, sysselsättning, socialt skydd och rättssystemet.

b) Bristen på uppdelade uppgifter, bland annat när det gäller personer med funktionsnedsättning som utsätts för diskriminering på flera grunder, såsom homosexuella, bisexuella, transpersoner och intersexuella personer med funktionsnedsättning, personer med funktionsnedsättning som tillhör nationella minoriteter, migrerande personer med funktionsnedsättning, inbegripet flyktingar, asylsökande och personer med funktionsnedsättning som åtnjuter tillfälligt skydd, och barn med funktionsnedsättning, kvinnor och flickor med funktionsnedsättning, personer med funktionsnedsättning på institutioner.

(c) Bristande delaktighet för personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem i utvecklingen av indikatorer för övervakning av genomförandet av politik och program som rör personer med funktionsnedsättning.

68. **Kommittén erinrar om Washingtongruppens korta uppsättning frågor om funktionshinder och utvecklingsbiståndskommittén vid Organisationen för ekonomiskt samarbete och utvecklingspolitik (OECD) om inkludering och egenmakt för personer med funktionsnedsättning, och rekommenderar att konventionsstaten, i nära samråd och aktivt deltagande av personer med funktionsnedsättning genom de organisationer som företräder dem, säkerställer att Nationellt konsekventa åtgärder för insamling, genomförande och offentlig rapportering av uppdelade uppgifter om situationen för personer med funktionsnedsättning, särskilt personer med funktionsnedsättning som utsätts för diskriminering på flera grunder, däribland homosexuella, bisexuella, transpersoner och intersexuella personer med funktionsnedsättning, personer med funktionsnedsättning som tillhör nationella minoriteter, migrerande personer med funktionsnedsättning, såsom flyktingar, asylsökande och personer med funktionsnedsättning enligt tillfälligt skydd, barn med funktionsnedsättning, kvinnor och flickor med funktionsnedsättning och personer med funktionsnedsättning på institutioner.**

Internationellt samarbete (artikel 32)

69. Kommittén är medveten om den höga totala budgeten för den stat som är part i internationell utveckling. Det är dock oroväckande att

(a) Om budgetbegränsningar som antogs i november 2022 för internationell utveckling och som har haft en negativ inverkan på projekt som är specifika för personer med funktionsnedsättning i utvecklingsländer.

b) Att åtgärder för personer med funktionsnedsättning inte ingår i den humanitära biståndsstrategi som tillhandahålls av Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (SIDA).

70. **Kommittén rekommenderar konventionsstaten att:**

(a) **Se till att tillräckliga ekonomiska resurser anslås för internationell utveckling av åtgärder som är specifika för personer med funktionsnedsättning och garantera att inkludering är en förutsättning för godkännande av projekt som finansieras som en del av internationella samarbetsprogram.**

b) Se till att handikapprelaterade insatser ingår i alla humanitära biståndsstrategier, inklusive i de som tillhandahålls av Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (SIDA).

Genomförande och övervakning på nationell nivå (artikel 33)

71. Kommittén noterar med tillfredsställelse inrättandet av Svenska institutet för mänskliga rättigheter i januari 2022 som en övervakningsmekanism och dess ansökan om medlemskap i Global Alliance for National Human Rights Institutions (GANHRI). Kommittén är dock oroad över att institutet bedömer sannolikheten för att få A-status som "god, men inte säker", och uttrycker farhågor om kriterierna för finansiering, utnämning, ersättning och entledigande av styrelseledamöter.

72. **Kommittén rekommenderar konventionsstaten att se till att det nationella institutet för mänskliga rättigheter förses med tillräckliga ekonomiska, personella och tekniska resurser och ett regelverk i full överensstämmelse med principerna om nationella institutioners ställning för främjande och skydd av de mänskliga rättigheterna (Parisprinciperna).**

73. Kommittén är oroad över att personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem inte är tillräckligt delaktiga och otillräckligt deltar i den övervakningsprocess som utförs av det nationella institutet för mänskliga rättigheter.

74. **Kommittén rekommenderar att det nationella institutet för mänskliga rättigheter upprättar förfaranden och protokoll för att personer med funktionsnedsättning och deras representativa organisationer ska kunna delta och delta fullt ut i sina övervakningsprocesser.**

DROPP. Uppföljning

Spridning av information

75. Kommittén betonar vikten av alla rekommendationer i dessa avslutande iakttagelser. När det gäller brådskande åtgärder som måste vidtas vill kommittén uppmärksamma konventionsstaten på rekommendationerna i punkterna 6 (om allmänna skyldigheter), 14 (om jämlikhet och icke-diskriminering), 44 (om att leva självständigt och vara delaktig i samhället) och 54 (om inkluderande utbildning).

76. Kommittén anmodar konventionsstaten att genomföra rekommendationerna i dessa avslutande iakttagelser. Den rekommenderar att konventionsstaten översänder de avslutande iakttagelserna för övervägande och åtgärder till medlemmar av regeringen och parlamentet, tjänstemän i berörda ministerier, lokala myndigheter och medlemmar av relevanta yrkesgrupper, såsom utbildnings-, sjukvårds- och jurister, samt till medierna, med hjälp av moderna sociala kommunikationsstrategier.

77. Kommittén uppmanar enträget konventionsstaten att involvera det civila samhällets organisationer, särskilt organisationer för personer med funktionsnedsättning, i utarbetandet av sin periodiska rapport.

78. Kommittén anmodar konventionsstaten att sprida dessa avslutande iakttagelser vida omkring, inklusive till icke-statliga organisationer och organisationer för personer med funktionsnedsättning, och till personer med funktionsnedsättning själva och deras familjemedlemmar, på nationella språk och minoritetsspråk, inklusive teckenspråk, och i tillgängliga format, inklusive lättläst, och att göra dem tillgängliga på regeringens webbplats om mänskliga rättigheter.

Nästa periodiska rapport

79. Konventionsstaten har valt att rapportera enligt det förenklade rapporteringsförfarandet. Kommittén skall utarbeta en förteckning över frågor före rapporteringen och begära att konventionsstaten inkommer med sina svar inom ett år efter mottagandet av förteckningen över frågor. Konventionsstatens svar, som väntas

senast den 15 januari 2031, kommer att utgöra dess kombinerade fjärde, femte och sjätte periodiska rapporter.
